

Abstract

Access a la scola, a la furmaziun ed a la professiun da scolasta per las mattas e las dunnas

Questa contribuziun sa fatschenta, per l'emprima giada sistematicamain, cun la dumonda da las differenzas tranter las schlattainas areguard l'access a las scolaziuns ed als cuntegn da furmaziun en la scola populara ed en la scola media, sco era a la furmaziun professiunala ed a las activitads professiunalas en il chantun Grischun.

En l'emprima mesadad dal 19avel tschientaner n'è la differenza tranter las schlattainas sa manifestada ni en l'access giuridic ni en ils roms da la scola populara. Pir en la segunda mesadad dal 19avel tschientaner ha la scola populara cumenzà a differenziar tenor la schlattaina las finamiras d'instrucziun, ils roms ed ils cuntegn d'instrucziun. D'ina vart han ins integrà en ils plans d'instrucziun, per far ina clera differenza tranter las schlattainas, novs roms sco geometria, gimnastica e lavurs a maun, da l'autra vart è vegnida augmentada l'instrucziun separada da mats e mattas. En quest svilup èn sa manifestadas differentas tendenzas socialas: l'impurtanza sociala creschinta e la diversificaziun da l'instrucziun en general, ed en consequenza da quai la predominanza da las ideas tradiziunalas da las rollas d'um e dunna, e l'entschatta da la burgaisia en il Grischun, che accentuava las differenzas tranter las schlattainas. Il 20avel tschientaner ha puspè nivellà la differenziaziun tranter las schlattainas en la scola populara, l'emprim successivamain e, suenter l'approvaziun da l'artitgel costituziunal davart l'egualitad da dunna ed um il 1981, relativamain spert. Tut las scolas han introducì l'instrucziun coeducativa – cun restricziuns en ils roms gimnastica e sport – ed adattà las finamiras d'instrucziun e las dotaziuns da las lecziuns.

En il 19avel tschientaner era la furmaziun superiura orientada cleramain als basegns da furmaziun dals umens. Per las dunnas devi mo paucas pussaivladads da furmaziun, sco scolas da spenderas e curs per scolastas da lavurs a maun. Ils decennis da transiziun dal 19avel tschientaner al 20avel tschientaner han dà in vair stausch a la furmaziun da las dunnas: d'ina vart èn vegnidas professionalisadas las activitads tradiziunalas da la chasarina (cuschina, tegnairchasa, pumicultura ed orticultura), da l'autra vart ha il sector dal commerzi e dal mastergn avert a las dunnas in nov champ d'activitad – ensemen cun l'um ch'era medemamain activ en il commerzi ed il mastergn. A l'entschatta dal 20avel tschientaner chattain nus in grond dumber da mattas en la furmaziun da scolastas, a la fin dal 20avel tschientaner represchentan las scolastas la maioritad en tut las scolas medias e tut ils tips da scola media – cun excepziun dal gimnasi da matematica e ciencias natiralas. Quest fenomen n'è betg specific per il Grischun e vegn discutà intensivamain en la litteratura spezialisada. Oz giogan ils motifs, per ils quals las mattas stuevan renunziar a l'entschatta dal 20avel tschientaner ad ina furmaziun professiunala, strusch pli ina rolla: il grond dumber d'uffants ed ils auts custs da scolaziun, perspectives economicas disfavouravlas, l'idea tradiziunala da

l'avegnir da las mattas sco futuras mammas betg dependentas d'ina professiun.

Dal 19avel fin la mesadad dal 20avel tschientaner era la professiun da scolast en il Grischun per gronda part ina domena dals umens. Ins po distinguer quatter gruppas da dunnas che han interrut questa dominanza: las mungias scolastas, las scolastas dal Moesano, las scolastas da las professiuns da dunna tradiziunalas e las scolastas da la nova burgaisia. Las mungias scolastas instruivan d'ina vart en las scolas claustralas ed en las vischnancas catolicas che vulevan pussibilitar a las mattas in'instrucziun separada, da l'autra vart en las vischnancas pariteticas e protestantas che vulevan instruir ils uffants catolics separadamain. Las scolastas dal Moesano, savens maridadas, che instruivan sin il stgalim primar, eran in fenomenologic local en duas valladas marcadadas da l'emigraziun. Qua surpigliavan las dunnas, per ina paja fitg modesta, l'activitad da scolasta che correspundeva a la rolla tradiziunala da las dunnas ed uschia a l'educaziun dals uffants. L'activitad d'instrucziun da las scolastas da lavurs a maun, d'economia da chasa e da las mussadras e las scolaziuns correspundentas èn sa svilupadas da las activitads tradiziunalas da la dunna. Pertge ch'ils umens èn – sut l'ensaina da l'egualitad da dunna ed um – strusch sa deditgads a questas professiuns, è ina dumonda anc betg sclerida. En l'entir Grischun è la quota da dunnas en las scolas popularas s'augmentada fermamain pir en la segunda mesadad dal 20avel tschientaner. Las pionieras derivavan da famiglias da la burgaisia che pudevan sa lubir la furmaziun professiunala da lur figlias. Questas scolastas instruivan sin il stgalim primar e secundar e stuevan sa cumprovar en in ambient professiunal dominà dals umens. In fenomenologic secundar dischagreabel dal champ da professiun conquistà da nov era la reproscha sociala dal «dubel gudogn», che ha tutgà las scolastas maridadas en temps ch'i deva «scolastas e scolasts en abundanza».

En general sa lascha constatar che la differenziaziun tranter las schlattainas, sa svilupada en il 19avel tschientaner en la scola populara, è sa sminuida, e che las pussaivladads da las mattas d'absolver ina scola e d'exercitar ina professiun èn sa meglieradas en il decurs dals ultims 200 onns. En questa perioda è sa manifestada ina nova differenziaziun tranter las schlattainas: in dumber da mattas adina pli grond absolva las scolas medias superiuras e las dunnas surpiglian il sectur professiunal da la scolina e da la scola populara.